

dado que éstos últimos ni siquiera están incluidos en la propuesta española de Estrategia de Desarrollo Sostenible de 2002, parece que esta propuesta tiene escasas posibilidades de éxito.

A mi juicio, este volumen tiene ante todo una extraordinaria utilidad poten-

trabajos futuros sobre el tema deban abordar otras cuestiones fundamentales en el análisis de los riesgos, como, por ejemplo, la comparación entre beneficio y riesgo (en todas sus dimensiones); la capacidad de la sociedad alicantina (y española, en general) para resistir y recuperarse

similar papers at core.ac.uk

provided by

propia comunidad autónoma. La conclusión puede extenderse a otras áreas del litoral mediterráneo peninsular: el riesgo de inundación ha aumentado en Alicante y el hombre (*sic*) es el principal responsable. Sin embargo, es probable que todo este acervo de conocimiento científicamente muy riguroso y socialmente muy necesario, sea criticado o ignorado en los niveles de toma de decisiones. Para superar este estadio, quizás los autores en

gos. Estas cuestiones no se limitan al último volumen reseñado, sino que, en la línea de lo planteado por el libro del profesor Calvo García-Tornel, podrían guiar las futuras aportaciones de la geografía española sobre esta temática.

David Sauri Pujol

Universitat Autònoma de Barcelona
Departament de Geografia
David.Sauri@uab.es

OLIVERES, Arcadi

Contra la fam i la guerra

Barcelona: Angle Editorial, 2004, 146 p.

El nom d'Arcadi Oliveres va associat als conceptes de la pau i la justícia, ja que és un lluitador nat pels valors en què creu. No en va és ben conegut arreu de l'Estat espanyol per les nombroses conferències que imparteix per denunciar els interessos que s'amaguen darrere el sistema capitalista que, avui per avui, s'imposa i que genera desigualtats socials, i proposa sempre alternatives viables per aconseguir un món més solidari.

Amb un llarg currículum, Arcadi Oliveres (professor d'Economia Aplicada a la Universitat Autònoma de Barcelona, president de Justícia i Pau, president honorari de l'Associació FETS i vicepresident de la Federació Catalana d'ONG per a la Pau) és un nom molt considerat entre els moviments socials i és fàcil trobar-lo impartint classes en diversos postgraus i màsters sobre temes de desenvolupament com a especialista en relacions entre el Nord i el Sud, deute extern, comerç internacional, banca ètica i economia de defensa.

Tot i que aquest llibre és la seva primera publicació en solitari, té una bibliografia notable entorn d'aquestes qüestions: *Nord-Sud, diagnòstic i perspectives* (Barcelona, 1988); *El ciclo armamentista en España* (Barcelona, 2000), amb Pere Ortega; *Aldea global, justicia parcial* (Barcelona, 2003), i *¿Quién debe a quién? Deuda ecológica y deuda externa* (Barcelona, 2003), amb J.M. Alier.

Contra la fam i la guerra analitza l'estat actual del món i és, sobretot, molt crític en les relacions de poder que s'estableixen entre uns estats i uns altres, i en les conseqüències injustes que els interessos del sistema capitalista tenen sobre les persones. Amb un to de denúncia que es

manté des de l'inici del text, Oliveres va a l'arrel dels problemes i posa de manifest l'entramat que hi ha al darrere de la pobresa, les desigualtats socials i els conflictes que assetgen la població mundial a diferents nivells. El llibre es troba estructurat en quatre parts que, de forma interrelacionada, desgranen les relacions polítiques, econòmiques i territorials que s'estableixen a nivell mundial, i ajuden a entendre el funcionament global del planeta. És justament aquesta interdisciplinarietat el que el configura com un llibre summament interessant en l'àmbit de la geografia.

La primera part del volum es fixa en les relacions entre el Nord i el Sud, en el fenomen de la globalització i en com es genera la injustícia. Parteix del colonialisme com a invenció del territori que va posar les bases d'unes implicacions històriques de caire econòmic i polític que es mantindran fins als nostres dies. Malgrat que la fam i els conflictes existeixen des de l'inici de la història de la humanitat, totes dues realitats s'accentuen a partir d'aquest moment històric. D'una banda, el desmantellament general del sistema agrari de les colònies significà el trencament de la base alimentària de la població autòctona, que, a partir de ser colonitzada, haurà de produir per a l'economia dels productors i per a l'autoconsum. D'una altra, la creació de fronteres artificials parteix grups ètnics i agrupa poblacions que abans pertanyien a diferents territoris, la qual cosa genera algunes de les guerres armades més sagnants i llargues de la història del poble africà; un exemple il·lustratiu n'és la guerra del Sudan. També en aquesta primera part es fa atenció a la creixent globalització econòmica des de la Segona Guerra Mundial i en com es genera un comerç internacional en què els països del Nord juguen amb un clar avantatge. Les dependències econòmiques no s'acaben aquí, perquè el concepte del deute extern ens remet a una sèrie de diners deixats en forma de crèdits als paï-

sos de l'hemisferi sud a mesura que aconseguien la independència, amb la idea que poguessin iniciar per compte propi el seu procés de creixement. Diverses circumstàncies (la poca experiència de gestionar, actuacions corruptes per part d'alguns governants o la mala inversió d'aquests diners) van provocar un procés d'endeutament generalitzat que es va voler arranjar demanant més crèdits. Bona part d'aquests crèdits s'han cobert a còpia de vendre béns públics (com és el cas de les Aerolínies Argentines, per tal que l'Argentina pogués pagar un deute que tenia amb la banca nord-americana). Altres deutes estan pendents de pagament, i això genera unes relacions de dependència que no ajuden gens perquè aquests països es puguin desenvolupar econòmicament. L'autor apunta encara dos aspectes més que contribueixen a crear desigualtats: que el govern de la tecnologia estigui en mans dels països rics, i la lliure circulació de capital que facilita l'especulació financera. Com a resultat d'aquest sistema de desigualtats, han començat a aparèixer un seguit de moviments migratoris des del sud cap al nord a la recerca d'un futur millor. Com que la societat receptora veu perillar el seu benestar, mira amb recel les persones nouvingudes i no és conscient de la riquesa que aquest fenomen pot comportar. Oliveres aporta un seguit de dades i teories per combatre aquestes inèrcies injustes i insisteix en la consideració que eradicar la pobresa no és un problema de xifres, sinó més aviat de voluntats, alhora que apunta a la redistribució de la riquesa com a solució per afavorir condicions de vida més dignes i òptimes per als ciutadans del món. Com a primer pas, proposa que els governs aportin com a mínim el 3,5% del seu producte interior brut als països més empobrits, i no el 0,7% que fa uns quants anys que es reclama i que, a part que encara no tots els estats l'aporten, ja ha quedat desfasat. A més, ens recorda que els països empobrits paguen, en concepte de deute, set vega-

des més del que reben com a ajuda per al seu desenvolupament. Oliveres clou aquesta primera part fent atenció a la necessitat d'establir un compromís personal alhora que un canvi d'actitud i d'hàbits com a consumidors, en la construcció d'un món més just.

A la segona part del llibre, s'hi encaren els temes de l'armament, la guerra i el control social, tots els quals són el resultat majoritàriament d'un rerefons d'interessos econòmics (i no tant territorials i polítics com sovint ens mostren els mitjans de comunicació, encara que també existeixin). Com a exemple, ens remet a la guerra dels Estats Units contra l'Afganistan, o a la Guerra del Golf, uns quants anys abans, on si les bones intencions pretenien alliberar el país del règim talibà en el primer cas, i retornar la sobirania a Kuwait en l'altre, poc després s'ha fet palesa la relació d'aquests conflictes amb l'extracció de recursos naturals, i més concretament de petroli. L'autor explica que les guerres es preparen i es mantenen per una extensa indústria armamentística que disposa d'importants partides pressupostàries, amb la presència dels exèrcits, amb investigació científica i amb una xarxa organitzada de comerç d'armes. Oliveres desemmascara l'argument que ens hàgim de defensar de l'amenaça de l'enemic, i que la investigació militar significui un avenç per al progrés científic en general, perquè és molt costosa i té molt poques aplicacions a la societat civil. És més, diversos cops s'ha pogut observar que algunes d'aquestes investigacions porten a la creació d'artefactes encara més perversos, com ara les armes no directament letals, o la construcció d'un avió de combat i atac com el que està duent a terme el Ministeri de Defensa espanyol. El tercer mite que trenca és que la fabricació d'armament ofereixi llocs de treball, atès que el requeriment d'una maquinària especialitzada i altament costosa, fa que sigui molt més rendible invertir en la indústria convencional, que a la vegada,

comparativament, donaria feina a moltes més persones. Curiosament, destaquen els noms d'alguns caps d'estat i secretaris de defensa darrere l'administració de moltes d'aquestes empreses armamentistes, i, contràriament al que es diu a l'opinió pública, la fabricació d'armament es converteix en una operació de mercat que vol ser competitiva, perquè el que hi està en joc són els diners d'algunes persones. La figura de venedor d'armes no la vol admetre ningú com a pròpia, de manera que perquè el producte arribi al lloc de destinació, sovint es produeixen operacions triangulars amb la mediació de tercers països. En aquest entramat de transaccions comercials poc ètiques, l'Estat espanyol hi desenvolupa un paper ben actiu, ja que uns vuitanta-cinc països del Tercer Món tenen armes espanyoles. Oliveres diu que les guerres sempre són evitables i apunta la via de la pacificació, l'acabament de la indústria armamentista, l'educació per la pau, el suport al pacifisme i la pràctica de l'objecció de consciència com a camins alternatius per aconseguir-ho.

En el tercer apartat, s'hi apunta la relació dels Estats Units amb el món, i s'hi fa palesa la importància del petroli en els conflictes històrics que tenen lloc des de l'11 de setembre. Les guerres de Bush pare al Golf i de Bush fill a l'Iraq porten implícites un seguit d'intencions no donades a conèixer a l'opinió pública, com són poder controlar els pous de petroli de la zona. Arcadi Oliveres explica alguns fets que envolten l'11-S, com ara la implicació de la família del president dels Estats Units en negocis obscurs i alguns dels interrogants que s'obren entorn de l'atemptat. En el quart i darrer capítol, l'autor hi aborda la construcció d'una Europa comunitària, que, després de la Segona Guerra Mundial, tenia la voluntat d'ocupar un lloc entre els Estats Units i l'antiga Unió Soviètica. La constitució d'un mercat únic no esdevé una realitat fins al 1993 amb el Tractat de Maastricht, on els objectius es concreten en la unió

monetària i econòmica i la unió política. L'autor es manifesta molt crític en l'evolució de la construcció d'Europa, perquè considera que no és prou democràtica en el seu funcionament i en les seves institucions, ja que obliga els països membres a tenir formes democràtiques que la mateixa Unió Europea no té; com ara un parlament europeu que legisli, un banc central europeu amb un cert control polític, unes persones que aprovin les polítiques econòmiques que cal seguir. Sí que hi ha, però, diu Oliveres, un conjunt de grans corporacions que actuen com a *lobbies* de pressió i que fan que no puguem parlar d'una Europa plural i democràtica. Apunta també la manca d'una política social comuna, la problemàtica d'una Europa dels estats i no dels pobles, la mala gestió de les polítiques migratòries, i el paper d'una Europa militaritzada amiga dels Estats Units que vol imposar dures polítiques de comerç exterior, lluny de perseguir un món amb harmonia.

Des del meu punt de vista, una de les grans virtuts d'aquest llibre és la seva claredat en la transmissió de la informació. Conceptes econòmics i relacions internacionals que, d'entrada, podrien ser confusos, són explicats d'una forma ben pedagògica i comprensible per a tot tipus de lectors. Amb tot, aquest és un llibre que, per la seva exposició d'una realitat paradoxal, a voltes posa el lector en una situació difícil. És a dir, atesa la quantitat de dades que aporta l'autor, no és gens

difícil estar d'acord amb ell. Al mateix temps, però, com que no explica la procedència de la informació que dona, planteja al lector alguns dubtes sobre els seus propis mètodes. Acompanyar el text amb totes les fonts que empraria podria convertir-lo en un llibre feixuc de llegir, però més rigorós, fet que li podria ocasionar la pèrdua de part de la popularitat que vol aconseguir. I és que més enllà de voler escriure un llibre acadèmic, el que li interessa a l'autor és arribar al gran públic, ja que només des del coneixement i la informació es pot crear consciència i provocar un canvi en les voluntats.

Aquest és un dilema que comparteixen moltes d'aquestes obres de caire divulgatiu. Es tracta d'un llibre que s'ha de llegir perquè aporta un tipus de debat que constantment s'evita als mitjans de comunicació de massa, i fa qüestionar al lector el paper d'alguns personatges que formen part de la nostra vida política més immediata. El control que exerceixen els governs sobre els mitjans de comunicació és tan gran que bona part de la informació ens arriba manipulada o disfressada, i els ciutadans difícilment poden ser-ne crítics. *Contra la fam i la guerra* es configura, doncs, com un assaig coherent i ben travat que posa el seu punt i final amb una bona selecció bibliogràfica pels qui vulguin aprofundir més el tema.

Anna Serra i Salvi
Universitat de Girona
Unitat de Geografia